

På sporet af 'det grundtvigske'

Højt til loftet og kort til højskolesangbogen. Hvad er 'det grundtvigske' og hvordan viser det sig i hverdagen? Fem ledere fra de såkaldte 'frie skoler' i Danmark – tre efterskoler og to friskoler, der alle betegner sig som grundtvigske – giver her deres bud

TEKST: INGRID ANK, AKADEMLEDER OG REDAKTØR

Selvom Grundtvig sandsynligvis aldrig selv løftede en tallerken, så er det grundtvigske blevet karakteriseret ved netop dette: På 'højskolemaner' siger man, når man ved fælles hjælp får stablet og samlet de beskudte tallerkner efter at have spist sammen – underforstået: Her hjælper vi hinanden og er opmærksomme på, at det fælles ikke står i modsætning til den enkeltes frihed.

I Højskolebladet (5, 2017) langer forstander på Rødding Højskole Mads Rykind og foredragsholder Erik Lindsø ud efter højskolebevægelsen, som, de hævder, er blevet for konsensusorienteret og strømlinet og er ved at miste sin forankring i det grundtvigske. I denne artikel kigger vi nærmere på et andet ben af 'det grundtvigske', nemlig de frie skoler, og lader fem skoleledere give deres bud på, hvad 'det grundtvigske' er og hvordan det kommer til udtryk i praksis:

"At løfte ansigtet ud mod verden i taknemmelighed over livets mulighed"

TEKST: METTE SANGGAARD SCHULTZ, FORSTANDER OLLERUP EFTERSKOLE

Udover at glæden skal være grundtonen i hverdagen, så handler det for mig først og fremmest om måden at se individet i fællesskabet på. Den dybe forståelse af, at den enkelte på den ene side er ukrænkelig og har sit eget værd, men samtidig kun kan virkeliggøre sit liv i fællesskab med andre. Den forståelse fører mindst to ting med sig: Dels fordringen om, hver morgen i taknemmelighed over livets mulighed at løfte ansigtet ud mod verden og spørge: hvordan kan jeg udnytte dagen og være til gavn for fællesskabet? Dels en ligeværdighed mellem individer – unge som voksne, der indgår i en levende samtale med hinanden. En samtale der blandt andet handler om det at være menneske, og hvor ingen på forhånd kender svarene, men hvor vi sætter os selv i spil og giver os til kende med de ideer, holdninger og ståsteder, vi hver især har.

Og hvordan kommer det så til udtryk i skolens liv og hverdag, vil man så spørge:

Glæden mærker man. Synet på individet i fællesskabet opleves tydeligt i den ramme, der er sat for kostskolelivet, og i den måde livet på skolen udspiller sig på. Ord som frihed, tillid, ansvar og forpligtelse er her centrale, og som voksne bruger vi store mængder tid til samtale med de unge om, hvad det betyder i dagligdagen. De unge oplever, at de bliver taget alvorligt. På morgensamlinger, i fortællertimer m.m. gives input til samtalen om tilværelsen og 'afslører' voksne, der har noget på hjerte.

"Vi øver os i forskellen på at imponere og at inspirere"

TEKST: ULRIK GOOS IVERSEN, FORSTANDER BAUNEHØJ EFTERSKOLE

'Det grundtvigske' kan jo formuleres på uendeligt mange måder, og den, jeg hælder mest til nu, er, at skolen skal have inspiration som sit højeste formål. Det har med ånd at gøre: Når vi inspirerer, blæser vi ånd, blæser vi liv i sjæl og krop. Ånd der forbinder os som mennesker, der forbinder os med tradition og gør os i stand til at forny. Ånd der forbinder med naturen og det som vi holder for at være værdifuldt. Ånd som gør os i stand til at indrette vore liv og fællesskaber i overensstemmelse med vore egne værdier.

Hos os viser dette sig i hverdagen ved, at vi gør os umage med, at alle praktiske, sociale og teoretiske aspekter af skolelivet skal være inspirerende. Vi øver målrettet de unge i at inspirere hinanden – hvad er forskellen på at imponere eller underholde et publikum og så at inspirere en gruppe af ligeværdige? Når vi spiser sammen, synger sammen, taler sammen, leger sammen og arbejder sammen, åbner der sig nogle meget konkrete muligheder for at 'lade ånden komme over os'.

Skolen bruger målbevidst alle slags situationer til at give eleverne – og forældrene når der er besøg – et andet blik, fx et historisk, et videnskabeligt, et fantasiens blik på den aktivitet, vi lige har gang i. Der kan knyttes livgivende fortællinger til ellers 'døde' situationer. Og eleverne lærer, at de selv kan være med til at 'blæse ånd' på det tilsyneladende ånd- og livløse. Inspiration kræver nærvær, men når nærværet er til stede, er det muligt for inspirationen at være bindestregen i den grundtvigske vision om den historisk-poetiske skole. Dvs. at traditionen og det som allerede er – naturen, kulturen, lovene, institutionerne og så videre – kan give stof, give inspiration til drømmene, visionerne og de fremadrettede handlinger.

"Vi forsøger at værne om en os-kultur i en mig-orienteret tid"

TEKST: PATRIZIA GUASTELLA LINDSTRØM, SKOLELEDER, LANDSGRAV FRISKOLE

Hver morgen passerer alle børn og voksne et kæmpe billede af Grundtvig på deres vej til morgensangslokalet. På en grundtvig-koldsk skole som vores burde der jo nok hænge et billede af Kold ved siden af Grundtvig-portrættet. Det må vi snart råde bod på. Selvom det ikke er så ofte, at vi husker at få fortalt børnene om den gamle mand med det store skæg, så er han alligevel altid til stede i det vi lidt højstemt kalder "friskoleånden".

For mig handler friskoleånden især om Grundtvigs menneskesyn, som den kommer til udtryk i vores bevidsthed om fællesskabets betydning. Vi er dem, vi er, i kraft af hinanden. Vi forsøger derfor at værne om og dyrke en os-kultur i en meget mig-orienteret tid.

Gennem de værdier, skolens fællesskab består af, dannes man som menneske. Fællesskabets værdier på en grundtvigsk-inspireret skole handler om de store ord om åndsfrihed, myndighed og demokratisk dannelse. Derfor skal skolens fællesskab give børnene erfaringer med at tage ansvar for sig selv og for andre, at byde ind og løfte i flok, at værdsætte forskelligheder samt at udvise interesse og respekt for andre. Det lærer man fx til morgensang, hvor alle disse værdier er i spil, når vi synger sammen, lytter til hinandens ord, ser hinanden optræde og tager fælles ansvar for den gode start på dagen. Når det gode fællesskab lykkes, så tager man værdierne med sig videre i livet. De bliver en del af dit DNA. Dannelsen til og i fællesskabet er vel i og for sig et dannelsesprojekt, vi aldrig er holdt op med at tale om på de grundtvig-koldske friskoler. Jeg håber, at det fortsætter, uanset hvilke skolepolitiske strømninger, der er de fremherskende.

“Ved skolestart får alle en nøgle til skolen”

TEKST: JESPER STÆRDAHL VILLADSEN, SKOLELEDER, STRUER FRISKOLE

I Nordvestjylland i Struer, lige mellem marker og by, har der siden midt i 80'erne ligget en friskole. Initiativtagerne bag skolens oprettelse var en gruppe forældre, der ønskede en grundtvig-koldsk friskole. Skolen blev bygget på et værdifællesskab, med værdier der også i dag er tydelige og præger skolen. Det at være grundtvig-koldsk friskole er der mange tolkninger af og fred være med det. For at det ikke skal være bragesnak, må de være tydelige i hverdagen, de skal leves i hverdagen.

For mig bygger det på disse fem værdier:

Den første er Christen Kolds tanke om *ligeværd* mellem barn og voksen, så alle bliver set som unikke mennesker, med potentiale og myndighed. Indholdet i skolen skal give mening for det enkelte barn, her og nu, og have en værdi i sig selv. Respekten gælder begge veje og en disciplin og opmærksomhed på sproget bliver her tydelig i hverdagen.

Dette giver, på en lille skole som vores, grobund for tætte *relationer*, både mellem børn og voksne og børn på tværs af klasserne. Vi har ikke intranet, men dyrker derimod relationen og dialogen, så hvis der er noget, der skal hjem og vende, videregives det via det personlige møde. Konflikter forsøges taget i opløbet, hvor også børnene inddrages.

Tillid og åbenhed løber som en kilde under skolens fundament. Det er forældrenes skole og ved skolestart får alle en nøgle til skolen, så de kan komme her, når de vil. Forældrene er engageret i skolens forskellige arbejdsudvalg og har dermed et ansvar for skolen. Der er en føl-ordning på skolen, så de store børn har et stort ansvar for de nye. Vi arbejder dagligt på at give børnene ansvar gennem demokratiske børnemøder, elevråd og opsparinger til udlandsture i de ældste klasser.

Vi snakker om *livsduelige* børn. Hos os udmønter det sig i en forventning til, at de yder noget, når de er i skole, at de kan lære at samarbejde, at de kan være en del af et fællesskab, kan motiveres og engageres. Hos os går dannelse og faglighed hånd i hånd. Musik, teater og kreative fag fylder i børnenes hverdag.

Historie og *tradition* betyder meget. En af traditionerne er morgensang med fortælling, som hver dag er skolens fælles mødepunkt. Her gives beskeder om stort og småt, der synges og spilles samtidig med, at børnene bliver præsenteret for store fortællinger fra verdenshistorien eller små anekdoter.

På en friskole leves værdierne i hverdagen.

Vi synger meget og gerne

Kirsten Storgaard

“Vi skal skabe mulighed for at blive klogere på, hvad der er meningen med livet”

TEKST: KIRSTEN STORGAARD, VICEFORSTANDER ÅGÅRD EFTERSKOLE

”Du skal være en god kammerat” er vores ordensregel, og samtalen om dette er en ledetråd gennem hele efterskoleopholdet.

Vi synger meget og gerne. Alle elever får højskolesangbogen som en gave ved skoleårets start og et ‘sangbevis’ på, at man har sunget mere end 1000 sange gennem sit efterskoleophold på Ågård. Eleverne synger morgensang hver dag, og alle boglige timer starter med en sang, og hver fredag slutter vi med en halv times fællessang.

Vi vil gerne skabe hjemlighed og være en skole, hvor alle oplever at blive set og ikke bliver væk i mængden. Vi har syv tjenesteboliger, der også er med til at skabe en særlig ramme for efterskolelivet – både for eleven og den ansatte. Vores kontaktlærerarbejde er en vigtig og central nerve, og herigennem indtænkes elevernes hele personlige udvikling og dannelse. Eleverne skal udfordres og udvikles på mange niveauer og områder. Vi er en boglig skole med en bred vifte af forskellige valgfag. Vi taler om og arbejder med dannelse ud fra otte dannelsesmål som er gennemgående i vores arbejde med de unge:

1. Blive klogere på sig selv
2. Tage ansvar over for fællesskaber
3. Vise omsorg for andre
4. Få øjnene op for nye interesser – nye verdener
5. Blive uddannelsesparat
6. Træffe valg og tage beslutninger
7. Acceptere andre og deres forskellighed
8. Deltage i samfundslivet

Vi er optaget af fællesskaber og fællesskabernes betydning for at skabe platform og grobund for, at den enkelte kan udvikle sig til glæde for både sig selv og fællesskabet. Vi kan kun virkeliggøre vores eget liv sammen med andre, og det er vigtigt, at vi alle bidrager til det fælles, at vi gør os umage og på denne måde oplever glæden ved at handle og få mod til at kunne navigere i vores eget liv. Vi har en forpligtigelse til at bidrage!

Vi skal skabe mulighed for at blive klogere på, hvad der er meningen med livet – altså turde tale om de store spørgsmål i livet. I samtalen og samværet skal vi lære af hinanden, lytte til hinanden og udvise interesse og nysgerrighed for hinanden og på denne måde både blive klogere på vores eget liv, men også få respekt og forståelse for andres livshistorier og valg.

Vi skal turde stille krav om at yde en indsats – det er vigtigt at ville noget, at vi alle gør vort bedste i alle livets forhold. Dette skal vi altid have for øje og kræve af hinanden. Engagement kræver optagethed og medleven og i vores arbejde med de unge mennesker er udgangspunktet, at vi skal have noget på hjerte – at vi vil noget med os selv og hinanden. ■